

Janko Moder
SLOVENSKI LEKSIKON
NOVEJŠEGA PREVAVANJA
Zbornik Društva slovenskih
književnih prevajalcev, 3.
Lipa, Koper 1985

Društvo slovenskih književnih prevajalcev (DSKP) je bilo ustanovljeno leta 1952, leta 1975 pa je začelo izdajati zbornike o prevajanju. Takrat je pripravilo prvo srečanje jugoslovanskih prevajalcev vseh smeri in strok; prispevki s tega srečanja so nato izšli v zborniku *Bled 1975*. Sledilo je še 10 zbornikov z nadaljnjih srečanj. Gradivo za leksikon novejšega prevajanja (v nadaljevanju SLNP) je bilo v prvotnem, manjšem obsegu pripravljeno za objavo že leta 1977, ob petindvajsetletnici delovanja društva, skupaj s predavanji s koprškega srečanja o vlogi in pomenu prevajanja v sodobni družbi. Na sedanji obseg je naraslo predvsem zaradi razmaha prevajalske dejavnosti in založništva, pa tudi zaradi dopolnjevanja že prej upoštevanih podatkov.

SLNP pravzaprav ni terminološki leksikon, kakor bi lahko sodili po izrazu "prevajanje", ampak je biografski in bibliografski leksikon prevajalcev. Pridevnika "slovenski" in "novejši" označujeta kriterij izbora. Prvi pomeni, da so vključeni v leksikon le tisti prevajalci, ki prevajajo iz drugih jezikov v slovenščino in obratno, drugi pridevnik časovno omejuje leksikon, ker uvršča vanj prevajalce, ki so živeli po drugi svetovni vojni.

Zgled sta bili predvsem dve podobni prejšnji publikaciji: *Savremeni književni prevodioci Jugoslavije* (glavni urednik Slobodan A. Jovanović, izdal Savez književnih prevodilaca Jugoslavije, Beograd, 1970) in *Bibliografija prevodov 1945-60* (sestavila Štefka Bulovec, Janko Moder, DSKP 1970).

V osmih letih dopolnjevanja so se poleg gradiva razširili tudi kriteriji izbora. Zdaj so upoštevanji preva-

janci ne glede na članstvo v strokovnem društvu, ne glede na vrst prevajanja (strokovno, tehnično, znanstveno, književno) in ne glede na način objave prevoda (tisk, radio ipd.). Upoštevanji so tudi mladi, šele začenjajoči prevajalci.

SLNP ima dva dela. Prvi, pomembnejši je *Leksikon prevajalcev* na nekaj manj kot štiristotih straneh (7-379). Sestavljata ga *Seznam prevajalcev in prevodov* (str. 9-368) z 2211 prevajalci in *Dodatni seznam prevajalcev in prevodov* (str. 368-379) z 258 prevajalci. V drugem delu (str. 383-502) je osem dodatkov, seznamov in pregledov: *Kazalo prevajalcev*, *Kazalo avtorjev*; pregledi po jezikih, književnostih in zvrsteh; seznama kratic in okrajšav; seznam virov in literature ter *Tehnični podatki*.

Prvi del je vsebinski, drugi je tehnični, ki povečuje informativnost in preglednost prvega dela. Tako raznovrstna kazala in pregledi so redki tudi v podobnih tujih delih. Poudarek SLNP je na prevajalcih in prevodih, na jezikih in književnostih, na načinih objavljanja, ne pa na zvrsti prevoda (strokovni, tehnični, znanstveni, književni itd.) in ne na načinu prevajanja (prevod po izvirniku, prevod prevoda, prevod po primerjalnih virih itd.) V sklopu bibliografskih enot zbiralec ne navaja ne formatov ne števila strani ne tiskarn ne ilustracij ne ilustratorjev, črkopisov, morebitnih popravkov datiranja, niti dotisov, ne založnikov, in kar je najbolj bistveno: ne navaja, kdaj gre za posege v original - priredbe, okrajšave, adaptacije ipd.

Takoj za imenom, priimkom, naslovom, telefonom sledi biografska rubrika, v kateri so zajeti: datum in kraj rojstva, šolska izobrazba, izobraževanje v tujini, poklic, zaposlitve, umetniško ali "neslužbeno" delo, prevajalske nagrade, pri umrlih tudi datum in kraj smrti, ter podatki o jezikih, iz katerih in v katere je kdo prevajal.

Zbiralcu ni uspelo dobiti vseh podatkov o vseh prevajalcih, zato je življenjepisna rubrika pogosto nepopolna ali celo opuščena.

Najpomembnejša rubrika je bibliografija vsakega prevajalca; a tudi ta je pri nekaterih izpuščena in jo nadomešča splošna oznaka, npr. da "prevaja iz slovenščine in bolgarščine v srbohrvaščino" (Vesna Parun, str. 376). Ta rubrika je sestavljena iz štirih skupin: T (tisk), G (govorne objave), R (rokopis) in D (dodatki) – kriterij razdelitve je način objave prevoda.

V skupino T so uvrščene tiskane izdaje prevodov (v samostojnih knjigah, zbornikih, časopisih) ne glede na način prevajanja in vrst prevoda. Ker je temeljno načelo ureditve bibliografije kronološko, se v tej skupini vrstijo enote ne glede na to, ali gre za objavo prevoda monografije ali prevoda časopisnega članka.

V skupino G so vključene vse vrste govornih objav (v gledališču, radiu, televiziji, na ploščah in kasetah) s podskupino filmskih in televizijskih prevodov. Kadar je "govorni" prevod tudi natipkan ali razmnožen, je vključen tudi v skupino T, kar pa žal ni posebej označeno. Tudi sestavlja leksikona se zaveda pomanjkljivosti in nedorečenosti te skupine, ki je izvirno zasnovana in pri nekaterih zajema poglavitni delež prevajalskega opusa. Predelane, skrajšane, prirejene, dramatisirane verzije žal niso označene. Posledica tako pomanjkljivo zapisanih informacij je večja nepreglednost in nejasnost.

Primer za nepopolno informacijo: pod Kristina Brenk (str. 37), "/21 Astrid Lindgren: *Bratec in Kljukec s strehe (Lillebror och Karlsson på taket)*. Borec 1968; MK 1971, 1977, 1978, 1979." Iz navedenega ni razvidno, da gre za prevod iz nemščine. Nadaljnji primer: pod Janko Moder (str. 201), "86/ Fedor Mihajlovič Dostojevskij: *Besi (Besy)*. DZS 1960, 1979." Isto izdajo navaja *Bibliografija DZS IV*, 1980,

str. 117, takole: "Dostojevskij Fedor Mihajlovič – *Besi (Besy)*. Roman v treh delih. Prevedel Janko Moder z uporabo prevoda Vladimirja Levstika. 2. natis. Opremil Vili Vrhovc. 1979. 722 str. 21 cm. 7930 izv."

Skupina R zajema dokončana, a neobjavljena dela, ne glede na to, ali so bila prevedena po naročilu ali na lastno pobudo. Ob teh izrednih informacijah se zastavi vprašanje dostopnosti teh rokopisnih prevodov; o njih vzemo le to, da obstajajo.

V "dodatno" skupino D so uvrščeni prevodi, za katere so bili podatki pridobljeni šele med tiskanjem SLNP, in prevajalci, ki jih glavni seznam prevajalcev in prevodov ni zajel.

Drugi, tehnični del leksikona je izvirno zasnovan. V *Kazalu prevajalcev* je vključenih 2469 imen (v glavnem seznamu 2211 in v dodatnem 258). Zbiralec opozarja na psevdonime prevajalcev in prevajanih avtorjev: npr. Mateja Bora, Igorja Torkarja, Sašo Vegri najdemo pod praviimi imeni Vladimir Pavšič, Boris Fakin, Albina Dobršek–Vodopivec. Pri prevajalkah z dvema priimkoma se je sestavlja le odločil samo za eno uvrstitev, druge priimke je dal ponekod v oklepaj in obenem opozoril na neustaljeno rabo, npr. na str. 387: Olga Škerlj = Olga Grahor (Škerlj). Opozarja tudi na nekaj psevdonimov, ki še niso razrešeni.

Sledi kazalo prevajanih avtorjev (okrog 7.000) z dodanimi kazalkami – zapovrstnimi številkami prevajalcev in njihovih bibliografskih enot, npr. Mao Ce Tung (Mao Ze Dong) 1081/29, 2126/1. Imena avtorjev so navedena v nepodomačeni obliki (npr. Aischylos, Aristophanes, Dostoevskij, Shikibu). Podomačena imena niso uporabljena niti kot kazalke. Pri kazalu avtorjev je tiskarski skrat na živi pagini "avtorje" na str. 417–426 spremenil v "prevajalce".

Za tema kazaloma sledijo trije samostojni pregledi: po jezikih, po

književnostih in po zvrsteh. Prvi (str. 466–471) kaže, iz katerih jezikov in v katere jezike prevajajo prevajalci, zajeti v SLNP, pri čemer ni upoštevano samo prevajanje v slovenščino in iz slovenščine. Registriranih je 42 jezikov, iz katerih se prevaja v slovenščino. Na osnovi teh pregledov bi se dalo smotno načrtovati nadaljnje prevajalsko delo. – Največ del je prevedenih iz angleščine, nemščine, francoščine, srbohrvaščine, ruščine, italijanščine itn. Iz slovenščine se je po tem pregledu prevajalo v petindvajset tujih jezikov. Največ je registriranih prevodov v srbohrvaščino in v druge slovanske jezike, nemščino, angleščino, italijanščino itn.

Sledi pregled po književnostih, ki je povzet po (nepopolnem) pregledu po jezikih, ta pa je narejen na osnovi (nepopolnih) biografskih in bibliografskih podatkov, vendar kljub pomanjkljivostim v glavnih potezah kaže obseg prevodne dejavnosti. V pregledu je zajetih okrog sto književnosti. Največ prevedenih del je iz angloameriške književnosti, nemške, ruske, italijanske in iz književnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti v srbskem ali hrvaškem jeziku. Dela slovenske književnosti so po tem pregledu prevedena v približno sedemdeset jezikov, največ v srbohrvaščino, nemščino in angleščino. Posebnost so prevodi del slovenske književnosti v slovenščino. Teh je registriranih okrog sedemdeset: v to rubriko niso uvrščeni denimo lektorirani slabi prevodi, ampak besedila slovenskih avtorjev, prvotno pisana v drugih jezikih, npr. Prešernove pesmi v nemščini, članki Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča v srbohrvaščini ipd.

Temu sledi pregled po zvrsteh. Urejen je tako, da so v njem s kazalkami, tj. zapovrstnimi številkami navedeni prevajalci poezije, proze, odrskih del, del za mladino ter znanstvenih in strokovnih del. Tudi sam sestavljalec leksikona se zaveda, da so oznake za te zvrsti izbrane okvirno in pragmatično.

SLNP je leksikon prevajalcev, predvsem književnih tj. leposlovnih prevajalcev, tako da strokovni, tehnični, znanstveni in ostali sodijo skupaj v poenoteno zvrst strokovnega in znanstvenega prevajanja: kuharski recepti, tehnični teksti o lesenih konstrukcijah, steklarstvu, vrtnih strojih, toplotni in zvočni izolaciji, knjiga o Lipici ipd. so uvrščeni v isto "zvrst" kot npr. prevodi del Henryka Markiewicza, Ludwiga Wittgensteina ipd. Neselektivno določene zvrsti in pomešane stroke povzročajo dosti nejasnosti, posebno, ker so v podobnih delih, npr. v *Slovenski bibliografiji*, razmejitve že napravljene in uveljavljene, recimo po univerzalni decimalni klasifikaciji.

Pričujoči leksikon je prvo takšno obsežno delo pri nas. Podobne izdaje po svetu se naslanjajo na tradicijo ter so sistematično narejene. Poleg osnovnih podatkov, ki jih predpisujejo mednarodni pravilniki in standardi za leksikografska dela (terminologija, biografski in bibliografski podatki, poimenovanja jezikov in književnosti ter strok) imajo tudi vrednostne oznake, npr. besedno oceno ali le tehnično oznako za kvaliteten prevod, nagradjen prevod, dopolnjeno izdajo, popravljeno izdajo ipd. Nekateri tuji specializirani leksikoni navajajo celo cenike ali tarife prevajalcev in njihovih zastopnikov.

SLNP je priročnik kombiniranega značaja: adresar, biografija in bibliografija. Poudarek leksikona je na formalni plati oz. na pojavnih oblikah prevoda, torej na načinu objave (tiskan, govorni, rokopisni prevod), ne pa na vsebini – na zvrsti prevoda in na načinu prevajanja. Prvi del leksikona nima razvejanega sistema kazalk ali referenc, ki bi dajale dodatne informacije, obstoječe pa povezovala (npr. pri antologijah, zbornikih). Vrednost del leksikografskega značaja se v tujini meri tudi po številu in ustreznosti kazalk in referenc. To pomanjkljivost deloma odpravljajo kazala in

pregledi v drugem, "tehničnem" delu SLPN.

Najpomembnejša je vsekakor bibliografska rubrika pri vsakem prevajalcu, sestavljena iz omenjenih štirih skupin, notranje urejenih po kronološkem načelu. Ravno to načelo ne selekcionira enot po tehtnosti ali vrednosti; lahko si zamislimo, da naj bi bile najprej uvrščene samostojne knjižne objave, potem šele članki, delni prevodi v zbornikih in antologijah z obvezno navedbo strani oz. prevajalskega deleža posameznega prevajalca. Za primer navajam, kako obravnavata isto informacijo SLPN in *Bibliografija DZS, IV, 1980*.

SLNP, str. 102: Jože Hradil, "T-13 (s Kajetanom Kovičem in Jožetom Šmitom) *Madžarska lirika 20. stoletja*. PZ 1977."

SLNP, str. 150: Kajetan Kovič, "T-24 (z Jožetom Hradilom in Jožetom Šmitom) *Madžarska lirika 20. stoletja*. DZS 1977."

SLNP, str. 305: Jože Šmit, "T-40 (z Jožetom Hradilom in Kajetanom Kovičem) *Madžarska lirika 20. stoletja*. PZ 1977."

Bibliografija DZS IV, 1980, str. 135: "Madžarska lirika 20. stoletja. Uredila Jože Hradil in Kajetan Kovič. Dobesedni prevod Jože Hradil. Prepesnitev Kajetan Kovič in Jože Šmit. Opremil Vili Vrhovec. 1977. 281 str. 20 cm. 1500 izv. Sozaložnik Pomurska založba, Murska Sobota. — Upoštevani so: [sledijo imena okrog 30 madžarskih pesnikov]. Str. 255–276, Jože Hradil: *Madžarska lirika 20. stoletja*."

SLNP bi lahko nekatere informacije poudaril že z grafično oznako, npr. antologijo, zbornik, prevod prevoda, prevod po primerjalnih virih ipd. Bibliografske enote imajo v SLPN le osnovni informaciji: letnico izida in založbo ali mesto objave. Menim, da bi bilo potrebno uskladiti kriterije pri selekcioniranju in razvrščanju enot. Nekaj malega o tehtnosti opravljenega dela bi lahko

povedal že sam podatek o obsegu prevoda.

Nekatere informacije temeljijo na nezadostnih podatkih, kakor da bi računale z našim prejšnjim znanjem, ter nas tako prepuščajo sklepanju, ki neredko zaide v ugibanje, npr. pri adaptacijah literarnih besedil za opero ali sploh gledališče. Prav tako menim, da ne moremo šteti natipkanega, ciklostiranega ali fotokopiranega prevoda (skupini G in R) za bibliografsko enoto na čisto enak način kot natisnjene in javno dostopne prevode. Poleg tega menim, da bi kazalo uvesti vsaj osnovne vrednostne kriterije, po katerih se razlikuje npr. prevod romana ali pesniške zbirke od priredbe v slikanici.

Razdvojenost med praktično uporabnostjo (adresar, pregled že prevedenih del) in kronološkim pregledom ter drugimi sestavinami, ki imajo bolj študijsko vrednost (pregled po zvrsteh, književnostih ipd.) ter težave in nihanja ob tem kažejo na nejasna metodološka izhodišča. Tudi uporabnost podatkov, kakršni so naslov in telefonska številka, je le relativna. Biografski in bibliografski podatki so pri aktivnih živečih prevajalcih nujno nepopolni, v SLPN so bili marsikje pomanjkljivi že ob zaključku redakcije. Avtor izredno zahtevnega in obsežnega dela ni opravil čisto sam, saj na str. 6 navaja vrsto sodelavcev. Toda ne glede na to je SLPN nastal v društvenih in ljubiteljskih, ne v institucionalnih okvirih in s skupinskim delom, kar bi mu edino lahko zagotovilo večjo dognanost in zanesljivost. Kljub pomanjkljivostim, katerih večine se sestavlja tudi zaveda, pa je SLPN vendarle pomemben prispevek k poznavanju prevajalske dejavnosti v širšem kulturnem prostoru.

Milena Blažič